

**LUDMILA KUBÁTOVÁ – VÁCLAV VOK FILIP –
VÁCLAV BOK (EDS.):
STATUTA HORNÍHO MĚSTA JÁCHYMOVA
Z ROKU 1526.
ODBOR ARCHIVNÍ SPRÁVY A SPISOVÉ SLUŽBY
MINISTERSTVA VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY,
PRAHA 2012.**

Martin Barus

Edice pramene si vždy zaslouží naši pozornost, neboť mívá zpravidla větší trvalost, než mnohé módní studie, a to zvláště pokud se jedná o kvalitní vydání středověkého pramene. Nelze sice tvrdit, že by editorství mediévalních urbánních pramenů bylo u nás popelkou, ovšem pozornost je logicky věnována zejména nejstarším písemným památkám či nejvyspělejšími městským sídlům (nepřehlédnutelné jsou v poslední době brněnské ediční počiny Miroslava Flodra, vydání pražské *Liber vetustissimus* či díla manželů Spáčilových z olomouckého prostředí). Edice *Statut horního města Jáchymova z roku 1526* se uvedenému vymyká, přičemž ještě zaujme skutečností, že původní text je jak transliterován ve svém německém originále, tak i přeložen do češtiny.

Pod tímto edičním počinem jsou podepsáni Ludmila Kubátová, autorka úvodní studie o počátcích města Jáchymova i o rukopisu Statut, Václav Vok Filip, který transliteroval původní německý text, a překladatel pramene do češtiny Václav Bok. Vydání publikace se pak ujal Odbor archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra České republiky.

Jak už bylo uvedeno, samotné edici předchází úvodní studie, rozčleněná na dvě základní kapitoly. První se věnuje dějinám Jáchymova od jeho založení na počátku 16. století až do povstání proti Šlikům v roce 1525. Tato zlomová událost v dějinách města je popsána velmi podrobně, neboť právě po potlačení této vzpoury vznikl editovaný pramen jako symbol nového začátku v dějinách městské obce. Na základě Statut je pak popsán běžný život v tomto prudce se rozvíjejícím sídle. Ve druhé části textu Ludmily Kubátové je čtenář seznámen s pramenem samotným, a to především s jeho diplomatickými vnějšími i vnitřními znaky, prostor je rovněž věnován i obdobným pramenům střeoevropské provenience. Závěr studie je tvořen obligátním seznamem použitých pramenů a literatury. Další více jak dvě třetiny knihy

představuje edice a překlad pramene, jimž předchází ještě stručná německá i česká předmluva a především obsah rukopisu s příslušnými odkazy na jednotlivé kapitoly Statut. Publikace je pak zakončena obrazovými reprodukcemi z rukopisu a německým resumé.

Pokud jde o obsah editovaného rukopisu, takto kompletně dochovaná a velice podrobná městská statuta, u nichž navíc známe i přesné příčiny a důvody jejich vzniku, jsou v prostředí českých zemí v podstatě unikátní. Za pozornost stojí zejména výčet funkcí a oblastí, jejichž fungování Statuta upravují. Představovala totiž normu pro purkmistra, radní, soudce, městského fojta (rychtáře), městského komořího, městského písaře, čtvrtmistry, lékárníka, mistra vážného, dozorce tržiště, vězníka, mistra stavitele, mistra rouraře, tesaře, zedníky, pekaře, kováře i příslušníky mnoha dalších řemesel. Dále Statuta zasahovala i do oblasti pohřbívání, špitálů, almužen, hostinců, pivovarů, zahrad a zahrnovala i přesný požární řád. Postihovala tedy takřka celý život města Jáchymova na přelomu středověku a novověku, s výjimkou speciálních horních norem a nařízení.

Je zřejmé, že zpracování edice tohoto pramene je již svou existencí nesporným přínosem pro historiografii. Zvláště překlad do češtiny umožňuje seznámit se s pramenem a užívat edici i daleko širší badatelské veřejnosti, než jen úzké skupině znalců rané nové horní němčiny. Hodnocení transliterace, zde – jak bývá pro německé texty tohoto období obvyklé – užité mj. i z lingvistických důvodů, bych si dovolil ponechat povolanějším. Překlad je devizou publikace již sám o sobě a dle mého soudu je zdařilý. Hledání vhodných překladatelských ekvivalentů pro dobové označení různých méně známých funkcí v městské správě je vždy problematické, zvláště kvůli výrazným regionálním specifikům. Jasnou oporou pro další diskuze však může být originální německý text. Velmi atypicky a v podstatě nepřehledně na mne však působí typografická úprava edice. Nejedná se o obvyklou a praxí prověřenou zrcadlovou formu (kdy je např. na sudé straně originál a na liché, tj. protilehlé, překlad), ale o poněkud netradiční způsob edičního zpracování – text každého původního folia je umístěn na novou stránku, na níž je otištěn v němčině, a níže následně přeložen do češtiny. V mnoha případech se ale stává, že zejména český překlad přesáhne na následující stranu, přičemž další folio začíná až na té další. Celkově se jedná o dosti nepraktickou záležitost, která nutí čtenáře k častému listování a při důkladnějším studiu i k neustálému otáčení stran ve snaze sledovat originál.

Velkým kladem úvodní studie je delší exkurz do počátků dějin Jáchymova, jasně ukazující vývoj směřující k neúspěšnému povstání v roce 1525, které bylo zásadní pro vznik editovaného pramene. Autorka je bezpochyby

fundovaná v horní problematice (její přiblížení fungování horního města na sklonku středověku opravdu stojí za pozornost), dle mého soudu si však některé termíny městské správy nedokáže přesně vyložit, což dojem z jinak poctivě zpracovaného textu poněkud ruší. Z nepřesností bych si zde dovolil uvést označení tehdejších obyvatel města za občany (užíváno velmi hojně), užití pojmu pečeť místo pečetidlo (s. 83) či objasnění skutečnosti, že Jáchymov dostal v roce 1518 právo zřídit si „regiment“ ve smyslu vzniku strážného oddílu, přičemž se dle mého soudu jednalo spíše o udělení práva jisté samosprávy. Za nepřilíš věrohodné považuji rovněž tvrzení, že do vydání Statut „se v Jáchymově pohrbívalo kdekoliv na nejrůznějších místech“ (s. 113). Tím se dostávám k obecné rovině značné části úvodní studie, kde se autorka snaží na základě rozboru Statut popsat, jak v té době Jáchymov fungoval. Editovaný pramen však nebyl podroben ani té nejzákladnější kritice, tj. akceptování faktu, že se jedná o pramen normativní. Na s. 86–124 se však poměry uvedené ve Statutech líčí jako naprosto realistické bez uvedení jakékoliv podmíněnosti.

Na u nás nepřilíš dobře zmapované území se autorka pouští v oddíle věnovaném obdobným pramenům městské provenience. Zde se však, i přes nepřilíš úspěšnou snahu (čemuž se vzhledem k obecnějšímu povědomí o těchto pramenech u nás ani nelze divit) dohledat příbuzné právní předpisy, z nichž mohl editovaný text vycházet, nesnaží řešit velmi důležitou otázku, a sice jak přesně tuto jáchymovskou právní normu, v originále nazvanou „reformacion“ (s. 157), pojmenovat. Za statuta se totiž obvykle označují vlastní, samosprávné normy městské rady. Vydaný text sice po potlačení povstání několik měsíců sepisovali (alespoň jak se tvrdí v prameni samotném) „purkmistr, soudce, městská rada a výbor celého knapšaftu a městské obce“ (s. 159), ale následně jej schválili (a třeba i upravili?) vrchnostenští úředníci hraběte Štěpána Šlika. Celou tuto problematiku stěžuje fakt, že originál Statut se nedochoval. Každopádně by si zařazení těchto „statut“ do skupiny obdobných normativních pramenů v širší souvislosti zasloužilo daleko větší pozornost. Je jisté, že ediční zpřístupnění této snaze jediné prospěje. Za naopak velmi cenné poznatky považuji informace o mladších vpisích do rukopisu, ukazující na skutečně živé používání této normy, nahrazené již roku 1541 dalšími a ještě obsáhlejšími statuty. Zaměření textu logicky nedovolovalo další komparaci s tímto mladším pramenem, ani s dalšími písemnostmi z fondu Archiv města Jáchymov (jehož využití ostatně nanejvýš komplikuje jeho – pro mne překvapivá – archivní nezpracovanost), avšak ukázalo další cesty možného a s jistě s pozoruhodnými výsledky spojeného bádání.

Na výše zmíněné typografické zvláštnosti v edici samé navazují obdobné redakční nepřesnosti i v textu studie, jedná se např. o absentující text poznámky č. 291, který byl nahrazen textem poznámky následující, čímž vznikl zmatek v poznámkách na s. 87–98, či místy chybějící či nepřesně vložená interpunkční znaménka.

Snesených výtek je snad až příliš mnoho, čímž bych v žádném případě nechtěl zájemce odradit od studia tohoto ojedinělého pramene. Naopak, ediční práce byla odvedena kvalitně a některé nepřesnosti v úvodu jsou spíše motivací k dalšímu poznávání obdobných pramenů, než důvodem k tomu, abychom knihu po několika stránkách odložili.

Statuta nás v jedinečné míře a velmi podrobně, byť stále s vědomím toho, že se jedná pouze o normu, informují o „běžném životě“ pozdně středověké městské společnosti, a to nejen v obvyklých správních a právních záležitostech, ale i v jedinečných detailech týkajících se tehdejší hygieny či různých zdravotních a sociálních opatření. Název knihy obsahující přívlastek „horní“ může mnohé zájemce odradit s poukazem na to, že se jedná o úzkou právní normu spojenou s těžbou drahých kovů. Každý přečtený odstavec nás však přímo vtahuje do Jáchymova v době jeho největšího rozvoje.

Jak již bylo uvedeno, přínos edice pro další mediévistické bádání je nesporný. Zpřístupnění Statut nám však zároveň ukazuje na obecně nepříliš sdílenou skutečnost, že i pro dějiny středověku je možné narazit na velmi významný a dosud nevydaný pramen a že stále platí nestárnoucí deviza *ad fontes!*

Mgr. Martin Barus
Biskupství litoměřické
Dómské náměstí 1/1
412 01 Litoměřice
e-mail: Barus.Martin@seznam.cz